

Kariyer Keşfi Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Adaptation of the Career Exploration Scale into Turkish: A Validity and Reliability Study

Sercan Özaydın^{1*}

Diğdem Müge Siyez²

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Postgraduate Student, Dokuz Eylül University, Turkey
ozaydinsercanpdr@gmail.com

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-3889-0785>

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr., Dokuz Eylül University, Turkey
didem.siyez@gmail.com

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-4724-3387>

Makale geliş tarihi / First received : 23.03.2021

Makale kabul tarihi / Accepted : 30.10.2021

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- 1- Araştırmacıların katkı oranları eşittir. Yazarların araştırma tasarımı (ikinci yazar), alanyazın taraması (ağırlıklı birinci yazar ve daha az ikinci yazar), veri toplama (birinci yazar), veri analizi (ikinci yazar), makaleyi yazma (ağırlıklı birinci yazar ve daha az ikinci yazar), makaleyi dergiye sunma (birinci yazar) gibi katkıları vardır.
- 2- Makale Dokuz Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından 2020.KB.EGT.003 numarası ile desteklenen tez çalışmasından üretilmiştir.
- 3- Uygulamaya katılan tüm öğrencilere teşekkür ederiz.
- 4- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 5- Ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için ölçekleri geliştiren ve uyarlayan kişilerden e-posta yoluyla izinleri alınmıştır. Ayrıca, ölçeklerin İstanbul'da eğitimlerine devam eden ilkökul öğrencilerine uygulanabilmesi için İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinleri de alınmıştır. (Tarih:24.12.2019: Sayı:12018877-604.01.02-E.25614590 ve Tarih:18.09.2020: Sayı: 12018877-604.01.02-E.13040543)
- 7- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 19%

Atıf bilgisi / Citation:

Özaydın, S. & Siyez, D. M. (2022). Kariyer keşfi ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 249-270.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Kariyer Keşfi Ölçeğinin (KKÖ) Türkçeye uyarlanması ve 4 - 7. sınıflar için psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Araştırmanın birinci örneklemini oluşturan 816 öğrenciden (397 kız, 419 erkek) toplanan verilerle KKÖ'nün yapı geçerliği, ölçüm değişmezliği, eş değer ölçek geçerliği ve güvenilirliği incelenmiştir. Araştırmanın ikinci örneklemini oluşturan 148 öğrenciden (89 kız, 59 erkek) toplanan verilerle de KKÖ'nün test tekrar test güvenilirliği incelenmiştir. Yapı geçerliği için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda KKÖ'nün orijinalindeki gibi tek faktörlü yapıdan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçüm değişmezliğine ilişkin elde edilen bulgular KKÖ'nün cinsiyete göre ölçüm değişmezliğini sağladığını göstermektedir. Eşdeğer ölçek geçerliği kapsamında KKÖ ile Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeği'nin bilgi ve merak alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KKÖ'nün Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı .83 olarak bulunmuş ve madde-toplam korelasyon değerlerinin .44 - .64 arasında değiştiği görülmüştür. İki hafta ara ile uygulanan KKÖ'ye ilişkin test tekrar test güvenirlilik katsayısı .87 olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak KKÖ, 4 - 7. sınıf öğrencilerinin kariyer keşfi davranışlarını değerlendirmede kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.

Anahtar kelimeler

çocuklukta kariyer gelişimi, kariyer keşfi, geçerlik, güvenirlilik

ABSTRACT

The aim of this study was to adapt the Career Exploration Scale (CES) into Turkish context and to examine its psychometric properties in 4th-7th graders. The structural validity, measurement invariance, concurrent validity and reliability of the CES were examined with the data collected from 816 students (397 girls, 419 boys), who constituted the first sample of the study. The test-retest reliability of the CES was analyzed with the data collected from 148 students (89 girls, 59 boys), who constituted the second sample of the study. According to the results of the confirmatory factor analysis, the CES showed a single-factor structure, parallel to the original factor structure. The measurement invariance results indicated that the CES shows measurement invariance across gender. Concerning concurrent validity, a positive significant relationship was found between the CES and each of the knowledge and curiosity subscales of the Childhood Career Development Scale. The Cronbach alpha reliability coefficient for the CES was .83 and the item-total correlation values ranged from .44 to .64. The test-retest reliability coefficient for the CES, which was applied two weeks apart, was .87. In conclusion, the results showed that the CES is a valid and reliable measurement tool that can be used to evaluate career exploration behaviors in 4th-7th graders.

Keywords

career development in childhood, career exploration, validity, reliability

GİRİŞ

Kariyer gelişimi, yaşam boyunca kariyer alanına yönelik gerçekleştirilen davranışları şekillendirmek üzere bir araya gelen psikolojik, sosyolojik, eğitsel, fiziksel, ekonomik ve şans gibi faktörlerin toplamını ifade etmektedir (Herr, 2001, s. 196). İçerisinde barındırdığı bu faktörler sayesinde kariyer gelişimi kişilerin yaşamını derinden etkilemektedir (Brown, 2002). Özellikle de hayatta kalma aracı olarak başkalarıyla bağlantı kurma ve kendi kaderini tayin etme fırsatı sağlaması, kariyer gelişiminin yaşama ilişkin önemli etki alanlarından (Seçer ve Çınar, 2011, s. 51). Nitekim Freud'dan Adler'e ve Glasser'a kadar neredeyse tüm kuramcılar, sağlıklı bir zihinsel yapı için topluma ve işe katkı sağlamanın önemli bir psikolojik gereksinim olduğunu ifade etmişlerdir. Bahsi geçen gereksinim ise kariyer gelişim alanının değerine dikkat çekmektedir (McIntosh, 2000). Söz konusu gereksinimi gidermek adına dünyanın dört bir yanında insanlar çalışma hayatlarına hazırlanma, uyum sağlama ve iş yaşamlarını yönetme konusunda yoğun zaman ve emek harcamaktadırlar (Blustein, 2013). Harcanan zaman ve emeğin günümüz dünyası ile tutarlı sonuçlar vermesi adına kariyer alanındaki önceki kuramları, güncel eğilimleri ve gelecek yönelimleri irdelemek önemli görülmektedir (McIntosh, 2000, s. 622).

Kariyer alanının yüzyılı aşkın tarihinde pek çok kariyer kuramı ortaya atılmıştır (Pope, 2003). 1900'lerin başında ABD'de kişilerle iş çevrelerini eşleştirmeyi hedefleyerek ortaya çıkan kariyer alanı (Yeşilyaprak, 2019, s. 74), dünyadaki gelişmelerin etkisiyle paradigma değişimine uğramıştır. Paradigma değişimi sonucunda önceleri kariyer alanında gelişimsel yaklaşımlar önem kazanmış (Herr, 2001), son yıllarda ise bireylerin kariyerlerinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarını ve kariyerlerindeki gelişimsel görevlere ve geçişlere uyum sağlayarak bunlarla başarılı şekilde başa çıkmalarını sağlayan kariyer uyumu kavramı ön plana çıkmıştır (Lee vd., 2021). Gelişimsel ve bağlamsal faktörlere odaklanılarak kariyer alanına dair pek çok çalışma yapılsa da yapılan çalışmaların yaşam dönemleri içerisinde eşit dağıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir (Howard ve Walsh, 2011, s. 257). Teorisyenler, kariyer gelişiminin genel anlamda çocukluk döneminde başladığını ve yetişkinlik boyunca devam ettiğini kabul ediyor olsalar da çocuklar adına yaşam boyu kariyer kuramlarının yeterliliğinin ampirik anlamda bir değerlendirmesi henüz yapılmamıştır (Schultheiss ve Stead, 2004, s. 114). Dolayısıyla çocukların iş ve çalışma konularını nasıl öğrendikleri ve bunlara nasıl hazırlandıkları konusunda literatürde yeterli bilimsel bilgi bulunmamaktadır (Watson vd., 2010, s. 730). Sonuçta, çocukluk dönemine ilişkin kariyer literatürünün hem diğer dönemlerden ayrılmamış olduğu hem de bilimsel anlamda yüzeysel kaldığı söylenebilir (Oliveira ve Araújo, 2021, s.11).

Ampirik veri eksikliğine karşın pek çok kuramcıya göre çocukluk dönemi, kariyer gelişimi açısından oldukça önemli ve kritik bir zaman dilimidir (Adler, 2000; Gottfredson, 2004; Roe, 1968; Super, 1990). Örneğin Ginzberg (1972) kişilerin, çocukluk dönemi ile 21-25 yaşları arasında aldığı eğitim, mesleki karar ve deneyimlerinin kariyer gelişimi üzerinde geniş çaplı etkisi olduğundan söz etmektedir. Söz konusu etki kendisini, değişen koşullar ve çevresel değişkenlerin genişliği ölçüsünde yeni alanların keşfedilmesi yoluyla ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Super'e (1980) göre de yetişkinlerin oynadıkları çeşitli roller yaşamın erken dönemlerinde başlamaktadır ve bu roller kariyer gelişimi ile yakından ilgilidir. Kariyer gelişimini beş aşamaya ayıran Super (1963), meslek seçim öncesi aşamada çocukların deneyimledikleri yaşantıların sonraki dönem açısından önemli etkileri olduğunu

belirtmektedir (aktaran Salomone, 1996, s. 177). Gottfredson (1996) ise meslek seçimini, erken çocukluk döneminden itibaren başlayan ve büyük oranda seçenekleri azaltma ve tercihleri daraltma süreci olarak ele almaktadır. Çocuklar büyüdükçe ve kendilerini ve meslekleri daha yakından tanıdıkça cinsiyet, prestij gibi faktörler temelinde mesleki seçenekleri uygun olmayan biçimde kısıtlayabilmektedirler (Isaacson ve Brown, 1999). Krumboltz'a (2009) göre de kariyer seçimi, yaşam boyu devam eden ve içinde oldukça karmaşık bir nedensel arka plan barındıran bir süreçtir. Kariyer gelişiminin başlangıç aşaması, çocuğun benliğine ilişkin farkındalık, özerklik ve kontrol duygusu, planlı davranış ihtiyacı ve keşfetme arzusunu içermektedir (Bakır ve Büyükgöze-Kavas, 2021, s.120). Süreç içerisinde öz farkındalık becerileri artan çocukların bir öğrenci ve bir çalışan olarak benlik algıları gelişir (Romero-Rodríguez vd., 2021). Benlik algıları geliştikçe çocuklar ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini daha fazla tanıyabilir. Benlik algısı ve farkındalığı artan çocuklarda özerklik duygusu da geliştiğinden çocukların planlı davranışları artar. Planlı davranışların artışı ise kariyer planlaması açısından sağlıklı ve istenen bir durumdur (Howard ve Ferrari, 2021). Diğer yandan okul içi ve okul dışı öğrenmeler sayesinde kariyer planlamasının temelini oluşturan öz yönetim becerileri de çocuklarda gelişmektedir. Örneğin çocukların zaman yönetimine ilişkin öz düzenleyici olmayı öğrenmeleri, ileriki iş yaşamında başarı göstermelerine yardımcı olabilir (Howard vd., 2015). Benzer şekilde edindikleri bilgiler ve yaptıkları gözlemler aracılığıyla çocuklar, çevrelerindeki mesleklere ilişkin fikir oluşturarak gelecek kariyer tasarımlarını şekillendirirler ve erken dönemden itibaren amaç oluştururlar (Howard ve Walsh, 2010). Oluşturdukları amaçlar çerçevesinde ise kariyer keşiflerine katılım artar. Nitekim kariyer gelişimi kuramcıları, kariyer keşfini çocukluk dönemi kariyer gelişiminin başlangıcı açısından ayrıca önemli görmekte-dirler (Drummond ve Ryan, 1995).

Çocukluk dönemi kariyer gelişimine ilişkin çok farklı yönelimler ve kuramsal arka planlar bulunsa da vurgulanan noktanın deneyim sağlamanın yanı sıra araştırma ve keşif davranışları etrafında şekillendiği görülmektedir. Nitekim kariyer gelişimi, merak ve hayal kurma ile başlamakta ve keşif davranışları ile devam etmektedir. Çocuğun merak duygusu ile çevresini keşfetmesi kariyer bilgisi edinmesini (Ginevra ve Nota, 2018; Schultheiss vd., 2005; Siyez, 2016) ve iş dünyasına ilişkin temel bir anlayış geliştirmesini sağlamaktadır (Beale, 2000; Taveira ve Moreno, 2003). Küçük yaşlardan itibaren keşif davranışlarının herhangi bir mesleki seçimle sonlanması gerekmezken önemli olan araştırma, inceleme ve keşif döngüsünün olabildiğince deneyimlenmesidir (Özyürek, 2013; Wood ve Kaszubowski, 2008). Gelişimsel modeller, keşif mekanizması yoluyla çocukların kendileri ve iş dünyası hakkında öğrendikçe ilgi ve yetkinlik algıları ile beklenen mesleğe uygun seçimlerin daha tutarlı olacağını vurgulamaktadır (Primé vd., 2010). Kariyer gelişiminin ise bu tutarlılıktan, gerçekçi ve sağlıklı kariyer planlaması kurgulamak açısından, olumlu şekilde etkileneceği varsayılmaktadır (Flum ve Blustein, 2000; Howard ve Walsh, 2010; Kentli, 2014). Keşif davranışları kesintiye uğratıldığı takdirde çocukların öğrenmeye ilişkin motivasyonları azalmakta ve sonuçta hayal gücü kısıtlanmaktadır (Özyürek, 2013). Keşif davranışından vazgeçen çocuğun kariyer etkinliklerine ilişkin ilgisi azalacak (Sharf, 2017) ve sonuçta kariyer uyumunda sorunlar ortaya çıkacaktır (Peila-Shuster, 2018).

Keşif davranışlarının bir diğer önemli noktası da var olan sosyal çevrenin kariyer seçimine yönelik baskın hakimiyetini kırma potansiyelidir (Romero-Rodríguez vd., 2021). Yapılan çeşitli araştırmalarda yakın çevrenin çocuğun gelecek kariyer tasarımına ilişkin algısını şekillendirdiği görülmektedir (Archer vd., 2014; Helwig, 2008; Morelli vd., 2003; Trice ve

Tillapaugh, 1991). Çocukların kariyer arzuları konusundaki kararlılıkları göz önüne alındığında (Trice ve King, 1991) sosyal bağlam etkisiyle verilecek erken mesleki kararlar, kariyer gelişimi açısından zararlı olabilir. Çocuklar, yakın çevrelerinde bulunan mesleklerin ve kariyerlerin hakimiyeti altında gelişimlerini sürdürebilirler (Pizzorno vd., 2014; Torimiro vd., 2003). Nitekim ülkemizde mesleki seçim aşamasına gelindiğinde ailelerin kendi bakış açlarına ve sınav puanına göre öğrencilerin tercihlerini etkileme eğilimleri (Briddick vd., 2018; Tanhan ve Yılmaz, 2017), ailelerin kariyer keşfi konusundaki bakış açılarını anlamak adına olumsuz bir ipucu olarak görülebilir (Yeşilyaprak, 1986, s. 30). İçinde bulunulan kısıtlı ve durağan keşif döngüsünü kırmak adına ise kariyer keşfinin önemli bir misyona sahip olduğu söylenebilir (Güneri, 2013).

Çocuklarda kariyer gelişiminin önemine karşın çocukluk dönemi kariyer gelişimine ilişkin ölçme araçlarının, diğer yaş gruplarına göre sayıca az olduğu görülmektedir. Batı literatüründe yer alan çalışmaların dağılımına benzer şekilde Türkiye’de de ilkököl çocuklarının kariyer gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır (Azgın ve Şenler, 2019; Bacanlı ve Sürücü, 2011; Işık, 2014; Yaylacı, 2007) ve bu sınırlılığın ilkököl dönemi kariyer gelişimine verilen önemin yanı sıra ilgili döneme yönelik kullanılacak materyallerin yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Kılıç ve Zorbaz, 2021). Söz konusu materyallerden birisi de ölçme araçlarıdır. Çocukluk dönemine ilişkin ölçme araçlarının geliştirilmesi, çocukluk dönemi kariyer gelişimi süreci hakkında ampirik temelli bilgilerin oluşturulması ve kuramsal bilgilerin test edilmesi adına önemli görülmektedir. (Schultheiss ve Stead, 2004, s. 114). Çocuklarda kariyer gelişimine ilişkin geliştirilen ölçme araçlarından birisi, Super’in çocuklukta kariyer gelişimi modeline dayandırılarak tasarlanan Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeği (Childhood Career Development Scale)’dir. 8-14 yaş arası çocukların kariyer gelişimini değerlendirmek amacıyla Schultheiss ve Stead (2004) tarafından geliştirilen 52 maddelik bu ölçeğin Türkçe uyarlaması, Bacanlı vd. (2006) tarafından yapılmıştır. Ölçeklerdeki madde sayısının ölçeğin kullanımında belirleyici olan unsurlardan birisi olduğu göz önüne alındığında (Robinson, 2018) Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeğinin küçük yaş grupları ile çalışmada zorluk yaratacağı söylenebilir. Bir diğer ölçme aracı ise Tracey vd. (2006) tarafından ortaokul ve lise öğrencilerinin son üç ay içerisinde kariyer araştırmaları konusundaki davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen Kariyer Keşfi Ölçeği’dir (Career Exploration Scale). Ölçek, Nota (2012) tarafından İtalyan ilkököl ve ortaokul yaş grubuna uyarlanmıştır. 10 maddeden oluşan bu ölçeğin madde sayısının az olmasından dolayı kullanılabilirliğinin daha kolay olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte bu ölçme aracının Türkçe’ye uyarlanmasının ilkököl ve ortaokul çağındaki çocukların kariyer gelişimlerini desteklemek ve var olan kariyer görevlerini ortaya koymak, kariyer keşfi gibi çocuklar açısından son derece önemli bir kariyer görevini bilimsel anlamda değerlendirmek ve yapılacak kültürlerarası bilimsel çalışmalara fayda sağlamak gibi konularda önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Orijinalinde tek faktör bulunan ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısı nedir?
2. Kariyer Keşfi Ölçeği’nin ölçüm değişmezliği ne düzeydedir?
3. Kariyer Keşfi Ölçeği’nin eş değer ölçek geçerliği ne düzeydedir?
4. Kariyer Keşfi Ölçeği’nin Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı ne düzeydedir?

5. Kariyer Keşfi Ölçeği'nin test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ne düzeydedir?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İzmir ilindeki ilkököl ve ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma verileri iki aşamalı olarak toplandığı için iki örneklem grubuna dair bilgiler aşağıda ayrıntılı şekilde yer almaktadır. Örneklem 1, uyarlaması yapılan Kariyer Keşfi Ölçeğinin yapı geçerliği, eş değer ölçek geçerliği, ölçüm değişmezliği ve güvenirlilik değerlerini ortaya koyma hedefi ile oluşturulmuştur. Örneklem 2, uyarlaması yapılan Kariyer Keşfi Ölçeğinin test tekrar test güvenirlilik değerini ortaya koyma hedefi ile oluşturulmuştur.

Örneklem 1

Örneklem 1'in belirlenmesi için ilk olarak örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Araştırmanın evreninde 467.310 öğrenci bulunmaktadır. %99 güven düzeyi ve %5 güven aralığı kriterleri kullanılarak ulaşılması gereken örneklem büyüklüğü ise 665 olarak hesaplanmıştır (Creative Research Systems, 2019). Belirlenen örneklem büyüklüğüne ulaşmak için çok aşamalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kullanılan örnekleme yöntemine göre ilk aşamada İzmir'in ilçeleri coğrafi konumlarına göre üç tabakaya ayrılmıştır. İkinci aşamada her tabakadan ikişer ilçe tesadüfi olarak belirlenmiştir. Üçüncü aşamada da her ilçeden bir ilkököl ve bir ortaokul tesadüfi olarak seçilmiştir. Son aşamada ise seçilen bölgedeki toplam öğrenci sayısı hesaplanan örneklem sayısına oranlanarak her bir okuldan toplanacak veri sayısı belirlenmiştir. Sonuçta örneklem 816 öğrenciden (397 kız, 419 erkek) oluşmaktadır. Örneklemin yaş aralığı 9-13 arasında ($X=10.77$, $Sd=1.23$) değişmekte olup örnekleme dair diğer demografik özellikler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklem 1'in Demografik Özellikleri

Değişkenler	F	%	f	%
Sınıf seviyesi				
4. Sınıf	193	23,7		
5. Sınıf	233	28,6		
6. Sınıf	174	21,3		
7. Sınıf	216	26,5		
Ebeveynin hayatta olma durumu				
Anne hayatta	811	99,4		
Baba hayatta	810	99,3		
Ebeveyn iş durumu				
Anne tam zamanlı işe sahip	226	27,7		
Baba tam zamanlı işe sahip	596	73		
Ebeveyn ile birlikte yaşama durumu				
Öz anne ve baba ile	699	85,7		
Aile yapısı				
Çekirdek aile	650	79,7		
Geniş aile	92	11,3		
Kardeş sayısı				
Yok			197	24,1
1			375	46
Babanın eğitim durumu				
Lise			335	41,1
Üniversite			218	26,7
Annenin eğitim durumu				
Lise			328	40,2
Üniversite			206	25,2
Gelir düzeyi				
2300 TL'den az			179	21,9
2300-3500 TL arası			284	34,8
3500-5000 TL arası			208	25,5
Anne-baba birliktelik durumu				
Birlikte			722	88,5
Boşanmış			94	11,5

Örneklem 2

Örneklem 2'nin belirlenmesinde ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmış ve uygulama çevrimiçi şekilde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu örneklem grubu 148 kişiden (89 kız ve 59 erkek) oluşmaktadır. Preacher ve MacCallum (2002) minimum örneklem sayısının 100-250 arasında değişebileceğini belirtmektedir. Bu açıdan örneklem sayısının yeterli olduğu söylenebilir. Örneklem yaş aralığı ise 9-13 arasında ($\bar{X}=11.32$, $Sd=1.1$) değişmekte olup örnekleme dair diğer demografik özellikler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Örneklem 2'nin Demografik Özellikleri

Değişkenler	F	%		f	%
Sınıf seviyesi			Kardeş sayısı		
4. Sınıf	13	8,8	Yok	39	26,4
5. Sınıf	24	16,2	1	70	47,3
6. Sınıf	38	25,7	Babanın eğitim durumu		
7. Sınıf	73	49,3	Lise	47	31,8
Ebeveynin hayatta olma durumu			Üniversite	50	33,8
Anne hayatta	141	95,2	Annenin eğitim durumu		
Baba hayatta	141	95,2	Lise	53	35,8
Ebeveyn iş durumu			Üniversite	42	28,4
Anne tam zamanlı işe sahip	50	33,8	Gelir düzeyi		
Anne diğer	92	62,2	2300-3500 TL arası	62	41,9
Baba tam zamanlı işe sahip	120	81,1	5000 TL ve daha fazlası	35	23,6
Ebeveyn ile birlikte yaşama durumu			Anne-baba birliktelik durumu		
Öz anne ve baba ile	125	84,5	Birlikte	133	89,8
Aile yapısı					
Çekirdek aile	122	82,4			

Veri Toplama Araçları

Kariyer Keşfi Ölçeği (KKÖ): KKÖ, Tracey ve diğerleri (2006) tarafından öğrencilerin kariyer keşfi davranışlarıyla ne ölçüde ilgilendiğini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek beşli likert (1 = Hiçbir Zaman, 2 = Bir ya da İki Kez, 3 = Birkaç Kez, 4 = Birçok Kez, 5 = Oldukça Fazla Kez) tipinde olup ölçekten alınan puanların artması kariyer keşfinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. KKÖ'nün ilkökul ve ortaokul öğrencileri için uyarlaması Nota (2012) tarafından yapılmış ve söz konusu çalışmada, KKÖ'nün tek faktör ve 10 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Cronbach alpha güvenirlilik katsayısı ise .83 olarak hesaplanmıştır (Nota, 2012).

KKÖ'nün Türkçe Dil geçerliği

KKÖ'nün çeviri çalışması, Brislin'in (1970) geri çeviri yöntemi esas alınarak yapılmıştır. Ölçeğin kullanım izinleri alındıktan sonra KKÖ, ana dili Türkçe olmakla birlikte iyi düzeyde İngilizce bilen birinci araştırmacı ve yine ana dili Türkçe olmakla birlikte iyi düzeyde İngilizce bilen ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında uzman bir araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu aşamadan sonra ortak bir form elde etmek amacıyla oluşturulan iki çeviri de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans programında Kariyer Danışmanlığı dersi veren öğretim üyesi uzman ikinci araştırmacı eşliğinde karşılaştırılmıştır. Ortaya konan formun uygunluğunu doğrulamak adına KKÖ'nün Türkçe formu iyi düzeyde

İngilizce bilen farklı bir öğretim üyesince tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Çevirisi tamamlanan form, değerlendirilmek üzere ölçek sahibine gönderilmiş ve araştırmacı da çevrilen maddelerin orijinal ölçek maddeleriyle uyumlu olduğunu belirtmiştir. Böylece ölçeğin dil geçerliğinin sağlandığı görülmüştür.

Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeği (ÇKGÖ): ÇKGÖ, Schultheiss ve Stead (2004) tarafından 8-14 yaşları arasındaki çocukların kariyer gelişimlerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 52 maddeden oluşan ölçek üçlü likert (1 = Bana Uygun Değil, 2 = Kararsızım, 3 = Bana Uygun) tipindedir. Ölçekten alınan puanların artması kariyer gelişimi düzeylerinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Bacanlı vd. (2006) tarafından 4-5-6-7-8. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Elde edilen bulgular, ölçeğin orijinalindeki gibi sekiz alt faktörden (planlama-benlik kavramı-bilgi-ilmeler-denetim odağı-merak/araştırma-anahtar figürler-zaman perspektifi) oluştuğunu ortaya koymuştur. Formun Cronbach Alpha değerlerinin ise ölçeğin tümü için .78 ve alt ölçekler için .68-.75 arasında değiştiği bulunmuştur (Bacanlı vd., 2006). Mevcut çalışmada ÇKGÖ'nün bilgi ve merak/araştırma alt boyutları kullanılmıştır. Çalışma kapsamında ÇKGÖ'nün bilgi alt boyutu için Cronbach Alpha değeri .80 ve merak/araştırma alt boyutu için Cronbach Alpha değeri .74 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmada 11 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Form içerisinde cinsiyet, yaş, sınıf, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, anne-babanın birliktelik ve hayatta olma durumu, birlikte yaşanan ebeveynler, anne-baba iş durumu, aile yapısı ve gelir düzeyine dair sorular yer almaktadır. Form aracılığıyla ölçeği cevaplayan öğrenciler hakkında daha fazla bilgi edinmek ve nihayetinde elde edilen bilgiler ile araştırma sonuçlarını nitelikli şekilde tartışmak hedeflenmiştir.

İşlem

Araştırma kapsamındaki ölçme araçlarının kullanım izinleri e-posta aracılığıyla ölçek sahiplerinden alınmıştır. Kullanım izinlerinin ardından mevcut çalışmaya ilişkin etik kurul onayı ilgili üniversitenin Eğitim Bilimleri Enstitüsünden ve İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 24/12/2019 ve 18/09/2020 tarihlerinde alınmıştır. Araştırma verileri, birinci araştırmacı tarafından 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar ayı ve 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz ayında çevrimiçi şekilde toplanmıştır. Veriler, Google Form şeklinde düzenlenerek sınıf öğretmenleri aracılığıyla öğrencilere link şeklinde ulaştırılmıştır. Düzenlenen formda araştırmanın amacı konusunda bilgi verilerek katılımcıların ve velilerin bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Test-tekrar test uygulamasının yapıldığı Örneklem 2'den elde edilen verilerde katılımcıların gizliliğini korumak ve verilecek kod (takma) ismi unutma durumunda verilerin eşleştirilememesi gibi sorunların önüne geçmek amacıyla Bireye Özgü Kodlama Sistemi (Self-Generated Identification Codes) kullanılmıştır. Bireye Özgü Kodlama Sistemi, demografik verilere dayalı sorular etrafında oluşturulan kodlar aracılığıyla, katılımcıların kimlikleri ortaya çıkmaksızın, veri eşleştirmeye yarayan bir yöntemdir. Bireye Özgü Kodlama Sistemi ile birden çok yürütülen veri toplama sürecinde gizlilik korunarak veriler başarılı şekilde eşleştirilir ve izlenir (Yurek vd., 2008). Bu çerçevede bu araştırmada "annenizin doğduğu ay, baba isminin ilk harfi, kendinizden büyük kardeş sayısı, doğduğunuz ay ve

soyadınızın ilk harfi” bilgileri sorularak katılımcılara özgü kodlar belirlenmiştir. İkinci uygulama ile birlikte kodlar belirlenerek eşleştirilmiştir.

Araştırmada çevrim içi veri toplanmasından dolayı bazı tedbirler alınmıştır (Granello ve Wheaton, 2004). Yazım hatalarının olmaması için formun tekrar tekrar kontrol edilmesi, ölçeklerin farklı sayfalarda sunulması, tüm sorulara yanıt vermeden diğer sayfalara geçilememesi ve kontrol maddelerine yer verilmesi bu tedbirler arasında yer almaktadır. Kontrol maddelerine örnek olarak “Bu soruda kararsızım seçeceğimi işaretleyiniz” ya da “ Bu soruda “4 numaralı kutucuğu işaretleyiniz” maddeleri verilebilir. Birinci örnekte 1058 katılımcıdan veri toplanmasına rağmen kontrol maddelerini doğru işaretlemeyen 242 kişinin; ikinci örnekte ise 155 katılımcıdan veri toplanmasına rağmen kontrol maddelerini doğru işaretlemeyen 7 kişinin verileri analize dahil edilmemiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada KKÖ'nün geçerliği için yapı geçerliği, ölçüm değişmezliği ve eş değer ölçek geçerliği incelenmiş; güvenilirliği için ise Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Analizlere geçmeden önce veri seti içerisinde uç değerler olup olmadığını ortaya koymak için mahalanobis uzaklığı hesaplanmış ve veri seti içerisinde uç değer olmadığı belirlenmiştir. Ardından ön analizler yapılarak verilerin ilgili analizleri yapmak için gerekli varsayımları karşılayıp karşılamadığı test edilmiştir.

İlk varsayım örneklem büyüklüğüdür. Yapı geçerliği için kullanılan Doğrulayıcı Faktör Analizinde (DFA) örneklem büyüklüğünün 200'den büyük olması önerilmektedir (Harrington, 2009). Bu araştırmada DFA, 816 kişiden toplanan veriler ile yapıldığı için bu varsayım karşılanmaktadır. Diğer varsayım analizin gücünü artırmak adına kayıp verilerin belirlenerek veri setinden çıkarılması gerekliliğidir (Harrington, 2009). Bu çalışmada veriler çevrimiçi şekilde toplandığından ve soruların tamamı yanıtlanmadan cevaplar gönderilemediğinden kayıp veri mevcut değildir. Diğer bir varsayım ise tek yönlü normallik ve çok yönlü normalliktir. DFA'dan önce, homojen dağılım sonucu verilerin gerçek parametre değerlerini elde etmek mümkün olduğundan (Lubke ve Muthén, 2004) veri seti tek yönlü ve çok yönlü normallik varsayımları açısından incelenmiştir. Basıklık katsayısı ve çarpıklık katsayısı belirlenerek tek yönlü normallik varsayımı değerlendirilmiştir. KKÖ'nün basıklık değeri .49 (standart hata=.17), çarpıklık değeri .23 (standart hata=.07) olarak belirlenmiştir. Basıklık değeri ve çarpıklık değeri ± 1 arasında bulunduğundan veri setinin DFA için istenilen düzeyde olduğuna karar verilmiştir. Saçılma diyagramı matrisi ile de çok değişkenli normallik varsayımı incelenmiştir. Ortaya çıkan dağılımların elip biçiminde olduğu belirlendiğinden veri setinin çok değişkenli normallik varsayımını sağladığı kabul edilmiştir.

DFA öncesinde son olarak çoklu bağıntı varsayımı test edilmiştir. Çoklu bağıntı varsayımı için her bir maddenin varyans şişirme faktörleri (VIF) hesaplanmıştır. VIF değerinin 10'dan küçük olması, maddeler arasındaki korelasyonun yüksek olmadığını, diğer bir deyişle maddelerin birbirinin aynısı olmadığını ortaya koymaktadır (Curto ve Pinto, 2011). Ölçek maddelerine dair VIF değerleri hesaplanarak 1.46 ile 1.86 arasında değiştiği ve bu kapsamda ölçek maddelerinin uygun VIF değerleri gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmada kullanılan uyum indeksleri Brown'un (2006) üç kategorili sınıflandırmasına dayanmaktadır: (a) örtülü ve gözlemlenen kovaryans matrisleri arasındaki genel tutarsızlığı değerlendiren mutlak uyum indeksleri (χ^2/sd , GFI, SRMR); (b) model karmaşıklığını hesaba

katan basitlik endeksleri (RMSEA, AGFI); (c) belirli bir modelin alternatif bir temel modele göre ne kadar iyi uyduğunu gösteren artımlı uyum indeksleri (CFI, TLI). Bu kapsamda maksimum olabilirlik yöntemiyle birlikte DFA'da uyum indekslerinin değerlendirilmesinde χ^2/sd için ≤ 6 (Zimmer, 2010), RMSEA için $<.06$, SRMR için $<.08$, CFI için $>.95$, TLI $>.90$ (Hu ve Bentler, 1999). GFI için $>.90$, AGFI için $>.80$ (Kline, 1991) kriterleri baz alınmıştır.

Araştırmada eşdeğer ölçek geçerliğini belirlemek adına Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeğinin bilgi ve merak alt boyutları kullanılmıştır. KKÖ ve ÇKGÖ'nün bilgi alt boyutu ile merak alt boyutu arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. İki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin gücünü ve yönünü ölçen Pearson korelasyon analizi (Rodgers ve Nicewander, 1988), veri setinin normal dağıldığı durumda kullanılmaktadır (Bolboacă ve Jäntschi, 2006). Yukarıda açıklandığı şekilde veri setinin normallik varsayımını karşıladığı görüldüğünden eş değer ölçek geçerliği için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmada kız ve erkek öğrenciler temelinde ölçüm değişmezliği incelenmiştir. Ölçüm değişmezliği, yapılan ölçümün gruplar arasında eşdeğer performans gösterip göstermediğini diğer bir deyişle ölçülen yapının her bir grup için aynı anlama sahip olup olmadığını ve farklı gruplardan bireylerin maddelere aynı anlamları atfetip atfetmediğini ortaya koymaktadır (Vandenberg ve Lance, 2000). Ölçüm değişmezliğini test etmek için dört adım önerilmektedir. Bunlar; yapısal değişmezlik, metrik değişmezlik, skalar değişmezlik ve katı değişmezlik modelleridir (Hong vd., 2003). Yapısal değişmezlik modeli, farklı gruplardan bireylerin söz konusu yapıyı aynı şekilde kavramsallaştırıp kavramsallaştırmadıklarını ölçmektedir. Metrik değişmezlik modeli, farklı grupların maddelere aynı şekilde yanıt verip vermediğini incelemektedir. Skalar değişmezlik modeli, gözlenen madde puanlarının gizil değişken puanlarıyla benzer şekilde ilişkili olup olmadığını belirlemektedir. Katı değişmezlik modeli ise gruplar arasında her bir öge için ölçümün aynı kesinlik ile yapılabildiğine ilişkin bilgi vermektedir (Milfont ve Fischer, 2010). Yapısal değişmezlik, metrik değişmezlik, skalar değişmezlik ve katı değişmezlik modelleri arasında karşılaştırma yaparken ΔCFI değeri kullanılmış ve $-0.01 \leq \Delta CFI \leq 0.01$ kriter değeri dikkate alınmıştır (Cheung ve Rensvold, 2002).

Güvenirlik analizi için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ile madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenilirlik katsayısı için ise intraclass correlation coefficient (ICC) değeri hesaplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 23 ve AMOS 24 paketleri kullanılarak yapılmıştır. Tüm veri analizlerinde $p < .05$ anlamlılık değeri esas alınmıştır.

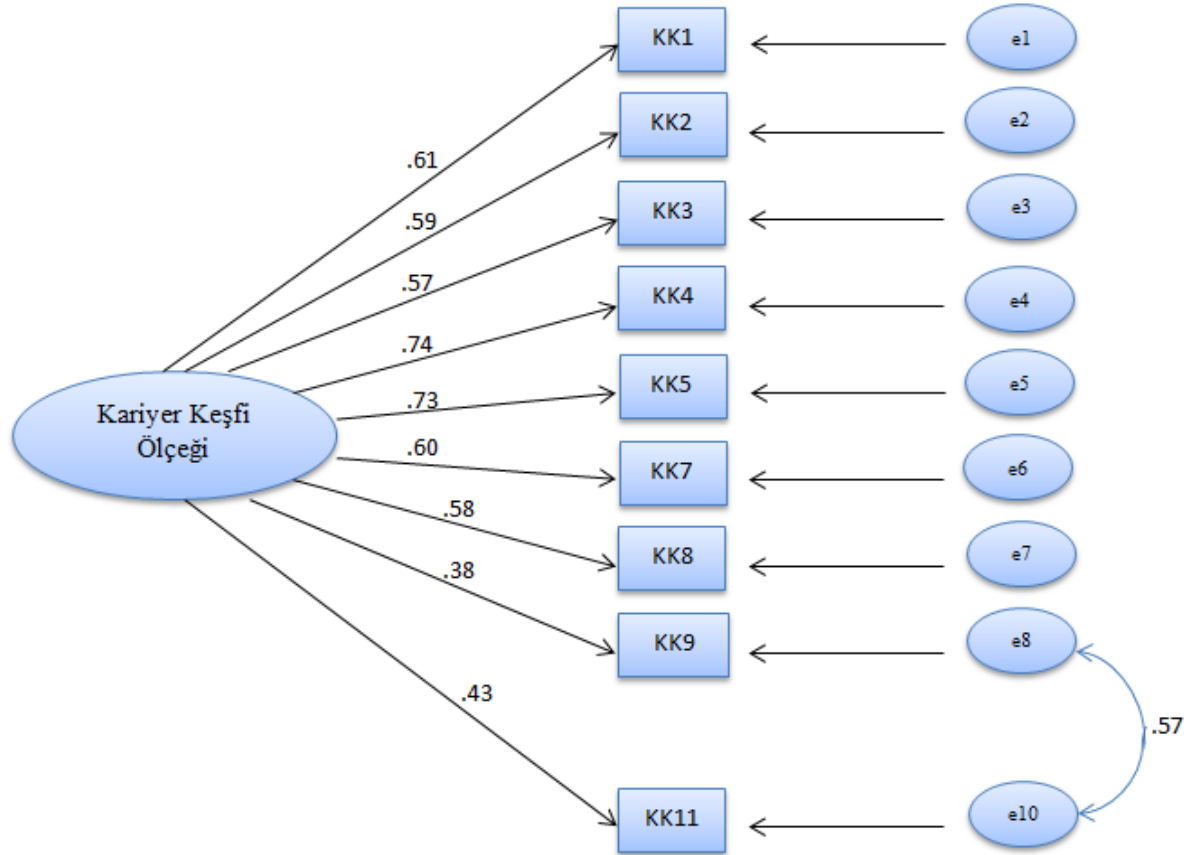
BULGULAR

Yapı Geçerliği

Orijinal formunda tek faktöre sahip olan KKÖ'nün faktör yapısı DFA ile test edilmiştir. İlk DFA sonucunda elde edilen uyum iyiliği indeksleri şu şekildedir: $\chi^2 = 222.7$, $sd = 33$, $\chi^2/sd = 6.75$, GFI=.95, CFI=.92, TLI=.89, AGFI=.91, RMSEA=.08, SRMR=.06. Elde edilen uyum indeksleri iyi uyuma işaret etmemektedir. Bu nedenle ölçekte yer alan faktör yükleri incelenmiştir. Faktör yük değeri, her bir maddenin belirlenen faktörlerle ilişkisini ortaya koyan bir katsayıdır. Her bir maddenin içinde bulunduğu faktördeki yük değerinin yüksek çıkması beklenir. İşareti fark etmeksizin .60 ve üzeri yük değeri yüksek iken .30 ile .59 arası yük değeri orta düzey olarak yorumlanır ve bu değer madde çıkartmada dikkate alınan aralıktır (Büyüköztürk, 2002). Orta derecede uyuma işaret ediyor olsa da .36 faktör yüküne sahip madde 9 ölçekteki en düşük faktör yüküne sahip maddedir. Bu yüzden madde 9 çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. DFA

yinelendiğinde ise şu uyum indeksleri elde edilmiştir: $\chi^2 = 173.54$, $sd = 26$, $\chi^2/sd = 6.68$, $SRMR=.051$, $GFI=.953$, $TLI=.910$, $AGFI=.918$, $RMSEA=.083$, $CFI=.935$. Elde edilen SRMR, GFI, TLI ve AGFI uyum indekslerinin iyi uyuma, RMSEA ve CFI uyum indekslerinin ise kabul edilebilir uyuma sahip olduğu söylenebilir. Bu modele ilişkin yol diyagramı Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. KKÖ Modeli Yol Diyagramı

Ölçüm Değişmezliği

Çoklu grup karşılaştırmasından önce kız ve erkek grupları için ayrı ayrı DFA yapılmıştır. Kız ve erkek grubu için yapılan DFA’ya ait uyum indeksleri ve faktör yük aralıkları Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Kız ve Erkek Grupları İçin Yapılan DFA Uyum İndeksleri ve Faktör Yükleri

Değişkenler	χ^2	sd	χ^2/sd	SRMR	GFI	TLI	AGFI	RMSEA	CFI	Faktör yükleri
Kız	141.92	26	5.46	.06	.921	.863	.864	.106	.901	.44 - .74
Erkek	77.95	26	2.99	.044	.962	.937	.934	.069	.955	.38-.77

Tablo 4’te de görüldüğü gibi elde edilen uyum indeksleri iyi uyuma işaret etmektedir. Elde edilen uyum indekslerinin iyi düzeyde olması nedeniyle tek faktörden oluşan KKÖ’nün faktör yapısının cinsiyete göre ölçüm değişmezliğini incelemek için çoklu grup karşılaştırması

yapılmıştır. Çoklu grup karşılaştırmasında sırasıyla yapısal değişmezlik modeli, metrik değişmezlik modeli, skalar değişmezlik modeli ve katı değişmezlik modeli test edilmiştir.

Her bir modele ilişkin χ^2/sd ve ΔCFI değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5. *KKÖ'nün Cinsiyete Göre Ölçüm Değişmezliğine İlişkin χ^2 , sd ve CFI Değerleri*

Değişkenler	CFI	ΔCFI	χ^2	sd	χ^2/sd
Yapısal değişmezlik modeli	.901	-	283.84	52	5.46
Metrik değişmezlik modeli	.904	.003	283.84	59	4.81
Skalar değişmezlik modeli	.908	.004	283.84	68	4.17
Katı değişmezlik modeli	.912	.004	283.84	78	3.64

Tablo 5'te de görüldüğü gibi hesaplanan her bir ΔCFI değerinin -.01 den büyük ve .01'den küçük olduğu belirlenmiştir. Metrik değişmezlik modeli için $\Delta CFI = .004$ olarak hesaplandığından erkek ve kız grubunun maddelere aynı şekilde yanıt verdiği söylenebilir. Skalar değişmezlik modeli için $\Delta CFI = .004$ olarak hesaplandığından gözlenen madde puanlarının gizil değişken puanlarıyla aynı şekilde ilişkili olduğu düşünülmektedir. Katı değişmezlik modeli için ise $\Delta CFI = .004$ olarak hesaplandığından erkek ve kız grubu arasında her bir öge için ölçümün aynı kesinlik ile yapıldığı varsayımı desteklenmektedir. Elde edilen bu bulgular cinsiyete bağlı ölçüm değişmezliğinin sağlandığını ve KKÖ'nün kız ve erkek grupları için benzer faktör yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Eşdeğer Ölçek Geçerliği

Eşdeğer ölçek geçerliği için KKÖ ve ÇKGÖ'nün bilgi alt boyutu ile merak alt boyutu arasındaki ilişki, Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular KKÖ ile ÇKGÖ'nün bilgi alt boyutu arasında ($r=.43$, $p<.01$) ve KKÖ ile ÇKGÖ'nün merak alt boyutu arasında ($r=.41$, $p<.01$) pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

Güvenirlik

KKÖ'nün güvenilirliğini belirlemek üzere ölçeğin iç tutarlılık düzeyi Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ile hesaplanmıştır. Toplam 816 öğrenciden toplanan veri setinin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hesaplandığında KKÖ'nün Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Veri setinin ölçek güvenilirliğini belirlemek adına aynı zamanda madde-toplam korelasyonları da hesaplanmıştır. Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları hesaplanırken her bir maddenin kendi toplam puanı baz alınmıştır. Sonuçta KKÖ'de bulunan maddelerin madde-toplam korelasyonlarının .44 ile .64 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Test Tekrar Test Güvenirliği

KKÖ'nün test tekrar test güvenilirlik katsayısını incelemek amacıyla iki hafta ara ile 148 öğrenciden toplanan veriler eşleştirilerek analiz edilmiş ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, KKÖ'nün Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Araştırmadan elde edilen ilk bulgu, ölçeğin orijinaline benzer şekilde (Nota, 2012; Tracey vd., 2006) tek faktörlü yapıdan oluştuğunu göstermektedir. Ölçeğin iyi uyum üretebilmesi için bir madde ölçekten çıkartılarak DFA yinelenmiştir. Yinelenen DFA

sonuçlarına bakıldığında elde edilen uyum indekslerinden χ^2/sd değerinin kabul edilen sınırın üzerinde çıktığı görülmektedir. Büyük örneklerde ($n>700$), χ^2 değeri yüksek değerler alacağından χ^2/sd değerinin büyük örneklerde 5'in üzerinde çıkması olasıdır (Gürbüz, 2021, s. 38). Mevcut çalışmanın örnekleme de büyük kabul edilebileceğinden χ^2/sd değeri kabul edilen sınırın üzerinde çıkmış olabilir. Model uyumunu bozması nedeniyle modelden çıkarılan maddeye bakıldığında ise bu maddenin "Bir mesleği öğrenmek amacıyla bir günümü çalışan bir kişinin işinde harcadım" (Madde 9) olduğu görülmektedir. Literatüre bakıldığında bu maddenin "mesleki gölge" kavramına karşılık geldiği görülmektedir. Mesleki gölge; bir meslek sahibi uzman ile zaman geçirme faaliyetidir ve bu faaliyet gözlemleme, kendine güven kazanma ve deneyimlediklerini gösterme fırsatı vermektedir (Mader vd., 2017, ss. 113; Padron vd., 2017, ss. 4). Alışlagelmiş yöntemlere göre (sunum yapma, test uygulama, video izleme vb.) mesleki gölge deneyimi güçlü bir etkiye sahiptir ve öğrencilerin ders kazanımları ile gelecek kariyer hedeflerini ilişkilendirmelerine olanak sağlamaktadır (Linnehan, 2004; McCarthy ve McCarthy, 2006). Ülkemizde ilkökul müfredatı içerisinde yer alan kariyer kazanımlarının ise büyük oranda okul ortamında ve sınıf içerisinde gerçekleştirilmesi mesleki gölge deneyimine katkı sağlamamaktadır (Yaylacı, 2007). Nitekim sınıf rehberlik kazanımları açısından düşünüldüğünde de ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki yeterlik kazanımları "kariyer farkındalığı-kariyer hazırlığı-kariyer planlama" şeklinde listelenmekte ve kazanımlar içerisinde deneyime dayalı bir uygulamaya rastlanmamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2020). Yalnızca bazı lise türlerinde stajlar yoluyla öğrencinin bir işi deneyimlemesi mümkün olabilmektedir (Kıymet ve Çakır, 2021). Kariyer konusundaki bu eksiği giderebilecek yetkinlikte olan okul psikolojik danışmanlarının ise söz konusu alan ile ilgili bilgi eksiğinin olması (Kılıç ve Zorbaz, 2021; Korkut, 2007), öğrencilerin mesleki gölge faaliyetlerine yönlendirilme ihtimalini düşürmektedir. Dolayısıyla bu maddenin işlememesi anlaşılır bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu ölçüm değişmezliğinin kız ve erkek öğrenci grupları açısından sağlanmasıdır. Ölçüm değişmezliğinin sağlanması, ölçeğin gruplar arasında veya zaman içinde aynı yapıyı ölçtüğüne dair güven vermektedir (Vandenberg ve Lance, 2000, s. 5). Çocukların ve ergenlerin kariyer gelişimlerinde cinsiyete dayalı farklılıkları ortaya koyan araştırmalar göz önüne alındığında (Creed ve Patton, 2003; Çimşir ve Akdoğan, 2020; Helwig, 1998; King, 1989; Sellers vd., 1999), KKÖ'den alınan puanların, kariyer gelişiminde cinsiyetler arasındaki farklılığı objektif şekilde ortaya koyabileceği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu KKÖ ile ÇKGÖ'nün bilgi ve merak alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Kariyere dair bilgi ve merak, kariyer keşfinin önemli göstergeleri olarak kabul edildiği için (Oliveira ve Araújo, 2021, s.3) bu bulgunun beklendik bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda da kariyer keşfinin bilgi ve merakı içerdiği ve kariyer müdahaleleri sonucunda bilgi ve merak değişkenlerine bağlı olarak kariyer keşfi davranışının artış gösterdiği ortaya konmuştur (Cerrito vd., 2018; Edwin ve Prescod, 2018; Stumpf ve Colarelli, 1981).

Araştırmadan elde edilen bir başka bulgu, KKÖ'nün Cronbach alfa güvenirlilik katsayısının .83 olarak bulunmasıdır. Cronbach alfa güvenirlilik katsayısının .70'den büyük olması ölçek güvenirliliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Cortina, 1993). Bu kapsamda KKÖ'nün yüksek güvenirlilik düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Aynı zamanda elde edilen bu

bulgu, Nota (2012) tarafından yapılan uyarlama çalışmasındaki Cronbach alfa değeri (.83) ile uyumludur.

Araştırmadan elde edilen son bulgu iki hafta arayla uygulanan KKÖ'nün test tekrar test güvenirlilik katsayısının .87 olduğunu göstermektedir. Literatürde test tekrar test güvenirlilik katsayısının iki-dört haftalık uygulama aralığı için 0.80 ve üzerinde olması, güvenirlilik açısından iyi bir değer olarak kabul edilmektedir (Cohen ve Swerdlik, 2002; Shrout ve Fleiss, 1979). Bu kapsamda KKÖ'nün test tekrar test güvenirliliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Ülkemizde çocukların kariyer gelişimi konusunda ailelerin bilgi ve beceri düzeylerinin yetersiz; sundukları yardımların ise sistematik olmadığı gözlenmektedir (Pişkin, 2016). Bu kapsamda öğrencilerin kariyer konusundaki farkındalıkları genellikle çevrelerindeki meslekler ile sınırlı kalmakta ve bu yaş grubundaki öğrencilerden beklenen genellikle akademik başarılarını arttırmaları yönünde olmaktadır (Köse ve Yangın, 2011, s. 60). Ailelerin akademik konulardaki beklentilerini, erken yaşlarda başlayan deneme sınavları ve hedeflenen merkezi sınavlar desteklerken (Kırdök, 2020), kariyer alanındaki gelişimin akademik başarı sonucunda ve seçim aşamasında ortaya çıkacağı ve o aşamaya kadar meslekleri deneyimleme tarzındaki etkinliklerle ilgilenmenin çocukluk dönemi için erken olduğu düşünülmektedir (Nazlı, 2007). Ailelerin bu düşüncelerine karşın yaşamın ilerleyen dönemlerinde sağlıklı kariyer gelişimini sürdürmek adına çocukluk dönemindeki kariyer müdahaleleri önemli bir yere sahiptir (Kırdök, 2020). Sağlıklı kariyer gelişimini sağlama çerçevesinde KKÖ, çocuklardaki kariyer keşfi davranışlarını ortaya koymada ve kariyer müdahaleleri ile öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemede somut bir araç olabilir. Bu kapsamda doğrudan çocuklarda kariyer keşfini temel alan ve keşif davranışlarını geliştirmeyi hedefleyen bir psikoeğitim programı hazırlanabilir. Okul rehberlik servisleri koordinesinde sınıf rehber öğretmenlerine müşavirlik çalışmaları yapılarak çocukların kariyer keşfi davranışlarını artıracak sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler müfredat programlarına dahil edilebilir. Okullarda halihazırda düzenlenmekte olan ve çeşitli meslek elemanlarının okullara çağırıldığı meslek tanıtım günlerine ek olarak kariyer keşif günleri düzenlenebilir. Değişimin hızı göz önüne alındığında kariyer fırsatlarının nerelerden araştırılabileceği ve öğrenilebileceği önemli bir etkinlik alanı olabilir. Bununla birlikte çocuklarda kariyer algısının, ebeveyn iş doyumunun, anne-baba kariyer gelişiminin çocukların kariyer keşfi davranışları üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir. Özellikle de çocukları kariyer keşfine yönlendiren ve keşif davranışları konusunda motive eden dinamiklerin anlaşılması, çocukluk dönemi kariyer gelişimine ilişkin önemli katkılar sağlayacaktır. Bu noktada ailelerin kariyer keşfine yönelik tutumları ile çocukların kariyer keşfi davranışları arasındaki ilişki incelenebilir. Mevcut çalışmada kariyer keşfi belirli ve seçenklere indirgenmiş davranış kalıpları üzerinden değerlendirilmiştir. Nitel çalışmalar yardımıyla çocuklarda kariyer keşfine yönelik tutum ve davranışlar derinlemesine incelenebilir. Son olarak çocukların kariyer keşfi davranışlarını destekleyen ve engelleyen kültürel motiflerin ortaya konması ve ortaya çıkan kültürel kalıplara ilişkin önleyici çalışmaların yapılması önerilebilir.

Araştırmadan elde edilen bulguların değerlendirilmesinde araştırmanın sınırlılıkları da göz önüne alınmalıdır. Araştırmanın sınırlılıklarından birisi, uyarlanan ölçme aracının kağıt kalem testi olmasıdır. Bu kapsamda, sorulara geçerliği etkileyecek şekilde sosyal olarak arzu edilen veya uyumlu yanıtlar verilmiş olma ihtimali mevcuttur (Paulhus ve Vazire, 2007). Sınırlılıklardan bir diğeri, verilerin çevrimiçi şekilde toplanmasıdır. Öğrenciler, çevrimiçi

uygulama süresince anlamadıkları noktaları soramamış veya testi rastgele tamamlamış olabilirler. Öğrencilere anlamadıkları noktalarda yardım etmek mümkün olmasa da her bir form üzerine gerekli açıklamalar yerleştirilmiş ve açıklamaların basit ve sade olmasına özen gösterilmiştir. Diğer yandan araştırma formuna dolgu maddeler yerleştirilerek rastgele cevaplar içeren veriler tespit edilmiş ve çevrimiçi veri toplamının sınırlılığı bu yolla azaltılmaya çalışılmıştır. Son olarak örneklem yalnızca İzmir ili içerisindeki ilkököl ve ortaokul öğrencilerini kapsadığından araştırmanın coğrafi açıdan çeşitli örneklemlemlere genelleştirilmesi konusunda sınırlılık mevcuttur. Diğer yandan araştırmanın yapıldığı ilin; Türkiye'nin farklı bölgelerinden göç alan bir il olması, farklı sosyo-demografik özellikler içermesi ve araştırmada kullanılan çok aşamalı örnekleme yöntemi gibi unsurlar söz konusu sınırlılığın etkisinin azaldığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak araştırmanın bulguları çerçevesinde KKÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda KKÖ'nün ilkököl ve ortaokul öğrencileriyle yapılacak araştırma ve uygulamalarda kullanılabilmesi söylenebilir. Ayrıca KKÖ'nün, kariyer psikolojik danışmanlığı sürecinde de etkin şekilde yararlanılabilecek bir araç olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2000). *Yaşamın anlamı ve amacı*. 5. baskı. Say Yayınları.
- Archer, L., DeWitt, J. & Wong, B. (2014). Spheres of influence: What shapes young people's aspirations at age 12/13 and what are the implications for education policy? *Journal of Education Policy*, 29(1), 58-85. <https://doi.org/10.1080/02680939.2013.790079>
- Azgın, A. O. & Şenler, B. (2019). İlkokulda STEM: Öğrencilerin kariyer ilgileri ve tutumları. *Journal of Computer and Educational Research*, 7(13), 213-232. <https://doi.org/10.18009/jcer.538352>
- Bacanlı, F. & Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyn bağlanmaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/issue/26098/274983>
- Bacanlı, F., Özer A. & Sürücü, M. (2006, Ekim). *Çocuklar için kariyer gelişim ölçeği'nin faktör yapısı ve güvenirliliği*. 9. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İzmir.
- Bakır, V. & Büyükgöze-Kavas, A. (2021). Çocukların kariyer gelişiminde ebeveyn desteği ve sosyo-demografik özelliklerin rolü. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 119-136. <https://doi.org/10.53444/deubefd.780311>
- Beale, A.V. (2000). Elementary school career awareness: A visit to a hospital. *Journal of Career Development*, 27(1), 65-72. <https://doi.org/10.1177/089484530002700105>
- Blustein, D.L. (2013). The psychology of working: A new perspective for a new era. D. L. Blustein (Ed.), *The Oxford handbook of the psychology of working* (ss. 3-18). Oxford University Press.
- Bolboacă, S. D. & Jäntschi, L. (2006). Pearson versus Spearman, Kendall's tau correlation analysis on structure-activity relationships of biologic active compounds. *Leonardo Journal of Sciences*, 9, 179-200. http://ljs.academicdirect.org/A09/179_200.htm

- Briddick, W. C., Sensoy-Briddick, H. & Savickas, S. (2018). Career construction materials: the story of a career development curriculum in a Turkish school. *Early Child Development and Care*, 188(4), 478-489. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1423483>
- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of Crosscultural Psychology*, 1(3), 185-216. <https://doi.org/10.1177/135910457000100301>
- Brown, D. (2002). Introduction and cases. Brown, L. Brooks ve Associates (Ed.), *Career choice and development* (ss. 3-37). Jossey-Bass.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. Guilford Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(4), 470-483. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10365/126871>
- Cerrito, J. A., Trusty, J. & Behun, R. J. (2018). Comparing web-based and traditional career interventions with elementary students: An experimental study. *The Career Development Quarterly*, 66(4), 286-299. <https://doi.org/10.1002/cdq.12151>
- Cheung, G. W. & Rensvold, R. B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural Equation Modeling*, 9(2), 233-255. https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0902_5
- Cohen, R. J. & Swerdlik, M. E. (2002). *Psychological testing and assessment*. McGraw-Hill.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.78.1.98>
- Creative Research Systems (2019). *The survey system*. <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>
- Creed, P. A. & Patton, W. (2003). Predicting two components of career maturity in school based adolescents. *Journal of Career Development*, 29(4), 277-290. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1022943613644>
- Curto, J. D. & Pinto, J. C. (2011). The corrected VIF (CVIF). *Journal of Applied Statistics*, 38(7), 1499-1507. <https://doi.org/10.1080/02664763.2010.505956>
- Çimşir, E. & Akdoğan, R. (2020). İlköğretimde cinsiyete dayalı mesleki kalıp yargılarla mücadele: Bir rehberlik etkinliği örneği. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(2), 679-703. <https://doi.org/10.23863/kalem.2020.171>
- Drummond, R. J. & Ryan, C. W. (1995). *Career counseling: A developmental approach*. Prentice Hall.
- Edwin, M. & Prescod, D. (2018). Fostering elementary career exploration with an interactive, technology-based career development unit. *Journal of School Counseling*, 16(13), 1-29. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1184750>
- Flum, H. & Blustein, D.L. (2000). Reinvigorating the study of vocational exploration: A framework for research. *Journal of Vocational Behavior*, 56(3), 380-404. <https://doi.org/10.1006/jvbe.2000.1721>

- Ginevra, M.C. & Nota, L. (2018). Journey in the world of professions and work: A career intervention for children. *The Journal of Positive Psychology*, 13(5), 460-470. <https://doi.org/10.1080/17439760.2017.1303532>
- Ginzberg, E. (1972). Toward a theory of occupational choice: A restatement. *Vocational Guidance Quarterly*, 20(3), 2-9. <https://doi.org/10.1002/j.2164-585x.1972.tb02037.x>
- Gottfredson, L. S. (1996). Gottfredson's theory of circumscription and compromise. D. Brown, L. Brooks ve Associates (Eds.). *Career choice and development*. 121-178. Jossey-Bass.
- Gottfredson, L. S. (2004). Applying Gottfredson's theory of circumscription and compromise in career guidance and counseling. S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (ss. 71-100). John Wiley & Sons.
- Granello, D. H. & Wheaton, J. E. (2004). Online data collection: Strategies for research. *Journal of Counseling & Development*, 82(4), 387-393. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2004.tb00325.x>
- Güneri, O.Y. (2013). İlkokullarda kariyer gelişimi müdahaleleri. F. K. Owen (Ed.), *21. Yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri* (ss. 324-344). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gürbüz, S. (2021). *Amos ile yapısal eşitlik modellemesi*. 2. baskı. Seçkin Yayıncılık.
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory Factor Analysis*. Oxford University Press.
- Helwig, A.A. (1998). Developmental and sex differences in workers' functions of occupational aspirations of a longitudinal sample of elementary school children. *Psychological Reports*, 82, 915-921. <https://doi.org/10.2466/pr0.1998.82.3.915>
- Helwig, A.A. (2008). From childhood to adulthood: A 15-year longitudinal career development study. *The Career Development Quarterly*, 57(1), 38-50. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2008.tb00164.x>
- Herr, E.L. (2001). Career development and its practice: A historical perspective. *The Career Development Quarterly*, 49(3), 196-211. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2001.tb00562.x>
- Hong, S., Malik, M. L. & Lee, M. (2003). Testing configural, metric, scalar, and latent mean invariance across genders in sociotropy and autonomy using a non-western sample. *Educational and Psychological Measurement*, 63(4), 636-654. <https://doi.org/10.1177/0013164403251332>
- Howard, K. A. S. & Ferrari, L. (2021). Social-emotional learning and career development in elementary settings. *British Journal of Guidance & Counselling*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/03069885.2021.1959898>
- Howard, K. A. S., Flanagan, S., Castine, E. & Walsh, M. E. (2015). Perceived influences on the career choices of children and youth: An exploratory study. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 15(2), 99-111. <https://doi.org/10.1007/s10775-015-9298-2>
- Howard, K.A.S. & Walsh, M.E. (2010). Conceptions of career choice and attainment: Developmental levels in how children think about careers. *Journal of Vocational Behavior*, 76(2), 143-152. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.10.010>

- Howard, K.A.S. & Walsh, M.E. (2011). Children's Conceptions of career choice and attainment: Model development. *Journal of Career Development*, 38(3), 256-271. <https://doi.org/10.1177/0894845310365851>
- Hu, L. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Isaacson, L.E. & Brown, D. (1999). *Career information, career counseling, and career development*. 7th ed. Allyn & Bacon.
- Işık, E. (2014). Çocuk kariyer gelişimi ile yaşam doyumu ve durumluk kaygı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(2), 682-693. <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=4d295865-5446-4216-889d-75f5b253e97a%40redis>
- Kentli, F. D. (2014). Influential factors on students' vocational aspiration in Turkish elementary schools. *Educational Research and Reviews*, 9(1), 34-40. <https://doi.org/10.5897/ERR2013.1662>
- Kılıç, Ö.U. & Zorbaz, S.D. (2021). İlkokullarda sunulan kariyer psikolojik danışması hizmetlerine yönelik bir inceleme. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-16. <http://tursbad.hku.edu.tr/en/pub/issue/62092/861863>
- Kırdök, O. (2020). Çocukluk döneminde kariyer gelişimi. D.M. Siyez (Ed.), *Yaşam boyu kariyer gelişimi* (ss. 133-165). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kıymet, Ç. & Çakır, R. (2021). Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında beceri eğitimi uygulamalarının etkinliğine ilişkin beklentiler. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 20-47. <https://doi.org/10.38151/akef.2021.8>
- King, S. (1989). Sex differences in a causal model of career maturity. *Journal of Counseling and Development*, 68(2), 208-215. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1989.tb01359.x>
- Kline, R. B. (1991). Latent variable path analysis in clinical research: A beginner's tour guide. *Journal of Clinical Psychology*, 47(4), 471-484. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(199107\)47:4<471::AID-JCLP2270470402>3.0.CO;2-O](https://doi.org/10.1002/1097-4679(199107)47:4<471::AID-JCLP2270470402>3.0.CO;2-O)
- Korkut, F. (2007). Psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile ilgili düşünceleri ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(32), 187-197. <https://dergipark.org.tr/en/pub/hunefd/issue/7804/102323>
- Köse, T. A. & Yangın, S. (2011). İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin bilimsel kariyer ilgileri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 45-66. <https://dergipark.org.tr/en/pub/rteusbe/issue/26019/274041>
- Krumboltz, J. D. (2009). The happenstance learning theory. *Journal of Career Assessment*, 17, 135-154.
- Lee, P. C., Xu, S. T. & Yang, W. (2021). Is career adaptability a double-edged sword? The impact of work social support and career adaptability on turnover intentions during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Hospitality Management*, 94, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2021.102875>

- Linnehan, F. (2004). The Relation of source credibility and message frequency to program evaluation and self-confidence of students in a job shadowing program. *Journal of Vocational Education Research*, 29(1), 67-81. <https://doi.org/10.5328/IVER29.1.67>
- Lubke, G. & Muthén, B. (2004). Faktor-analyzing Likert-scale data under the assumption of multivariate normality complicates a meaningful comparison of observed groups or latent classes. *Structural Equation Modeling*, 11, 514-534. <http://www.statmodel.com/bmuthen/Likart.pdf>
- Mader, F. H., Mader, D. R. D. & Alexander, E. C. (2017). Job shadowing experiences as a teaching tool: A new twist on a tried and true technique. *Atlantic Marketing Journal*, 5(3), 113-120. <https://digitalcommons.kennesaw.edu/amj/vol5/iss3/8/>
- McCarthy, P. R. & McCarthy, H. M. (2006). When case studies are not enough: Integrating experiential learning into business curricula. *Journal of Education for Business*, 81(4), 201-204. <https://doi.org/10.3200/JOEB.81.4.201-204>
- McIntosh, P. I. (2000). Life career development: Implications for school counselors. *Education (Chula Vista, Calif.)*, 120(4), 621-625. <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=3bd28c47-8105-4533-ac57-bb77f3ec5e%40redis>
- Milfont, T. L. & Fischer, R. (2010). Testing measurement invariance across groups: Applications in cross-cultural research. *International Journal of Psychological Research*, 3(1), 11-121. <https://doi.org/10.21500/20112084.857>
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). *Sınıf Rehberlik Programı*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/sinif-rehberlik-programi/icerik/1362>
- Morelli, G.A., Rogoff, B. & Angelillo, C. (2003). Cultural variation in young children's access to work or involvement in specialised child-focused activities. *International Journal of Behavioral Development*, 27(3), 264-274. <https://doi.org/10.1080/01650250244000335>
- Nazlı, S. (2007). Career development in primary school children. *Career Development International*, 12, 446- 462. <https://doi.org/10.1108/13620430710773763>
- Nota, L. (2012). *Life design and career counseling*. The conference of the Italian Psychology Association (AIP), Genoa.
- Oliveira, Í. M. & Araújo, A. M. (2021). Career exploration as a foundation for career developmental learning and academic success in childhood. *British Journal of Guidance & Counselling*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/03069885.2021.1887814>
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Padron, T. C., Fortune, M. F., Spielman, M. ve Tjoei, S. (2017). The job shadow assignment: career perceptions in hospitality, recreation and tourism. *Research in Higher Education Journal*, 32, 1-20. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1148919>
- Paulhus, D. L. & Vazire, S. (2007). The self-report method. R. W. Robins, R. C. Fraley, ve R. F. Krueger (Eds.), *Handbook of research methods in personality* (ss. 224 –239). Guilford.

- Peila-Shuster, J. J. (2018). Fostering hope and career adaptability in children's career development. *Early Child Development and Care*, 188(4), 452-462. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1385610>
- Pizzorno, M. C., Benozzo, A., Fina, A., Sabato, S. & Scopesi, M. (2014). Parent-child career construction: A narrative study from a gender perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 84(3), 420-430. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2014.03.001>
- Pişkin, M. (2016). Kariyer gelişim sürecini etkileyen faktörler. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya* (ss. 43-78). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Pope, M. (2003). Career counseling in the twenty-first century: Beyond cultural encapsulation. *The Career Development Quarterly*, 52(1), 54-60. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2003.tb00627.x>
- Preacher, K. J. & MacCallum, R.C. (2002). Exploratory factor analysis in behavioral genetics research: Factor recovery with small sample sizes. *Behavior Genetics*, 32(2), 153-161. <https://doi.org/10.1023/A:1015210025234>
- Primé, D. R., Nota, L., Ferrari, L., Schultheiss, D. E. P., Soresi, S. & Tracey, T. J. G. (2010). Correspondence of children's anticipated vocations, perceived competencies, and interests: Results from an Italian sample. *Journal of Vocational Behavior*, 77(1), 58-62. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.02.012>
- Robinson, M. A. (2018). Using multi-item psychometric scales for research and practice in human resource management. *Human Resource Management*, 57(3), 739-750. <https://doi.org/10.1002/hrm.21852>
- Rodgers, J. L. & Nicewander, W. A. (1988). Thirteen ways to look at the correlation coefficient. *American Statistician*, 42(1), 59-66. <https://doi.org/10.1080/00031305.1988.10475524>
- Roe, A. (1968). Early determinants of vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, 4(3), 217-218. <https://doi.org/10.1037/h0045950>
- Romero-Rodríguez, S., Moreno-Morilla, C. & García-Jiménez, E. (2021). Career development learning in childhood: a collaborative guidance approach in Spanish low-income contexts. *British Journal of Guidance & Counselling*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/03069885.2021.1943738>
- Salomone, P.R. (1996). Tracing Super's theory of vocational development: A 40-year retrospective. *Journal of Career Development*, 22(3), 167-184. <https://doi.org/10.1177/089484539602200301>
- Schultheiss, D. E. P., Palma, T. V. & Manzi, A. J. (2005). Career development in middle childhood: A qualitative inquiry. *The Career Development Quarterly*, 53(3), 246-262. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2005.tb00994.x>
- Schultheiss, D.E.P. & Stead, G.B. (2004). Childhood career development scale: Scale construction and psychometric properties. *Journal of Career Assessment*, 12, 113-134. <https://doi.org/10.1177/1069072703257751>

- Seçer, B. & Çınar, E. (2011). Bireycilik ve yeni kariyer yönelimleri. *Yönetim ve Ekonomi*, 18(2), 49-62. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/146064>
- Sellers, N., Satcher, J. & Comas, R. (1999). Children's occupational aspirations: Comparisons by gender, gender role identity, and socioeconomic status. *Professional School Counseling*, 2, 314-318. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/childrens-occupational-aspirations-comparisons/docview/213279779/se-2?accountid=10527>
- Sharf, R.S. (2017). *Kariyer gelişim kuramlarının kariyer danışmasına uygulanması*. 6. Baskı. F. Bacanlı ve K. Öztemel (çev.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Shrout, P. E. & Fleiss, J. L. (1979). Intraclass correlations: Uses in assessing rater reliability. *Psychological Bulletin*, 86(2), 420-428. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.86.2.420>
- Siyez, D. M. (2016). Gelişimsel yaklaşımlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya* (ss. 171-217). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Stumpf, S. A. & Colarelli, S. M. (1981). The effect of career education on exploratory behavior and job search outcomes. *Academy of Management Proceedings*, 41, 76-90. <https://doi.org/10.5465/ambpp.1981.4976595>
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. D. Brown ve L. Brooks (Yay. haz.). *Career choice and development* (ss. 197-261). Jossey-Bass.
- Tanhan, F. & Yılmaz, Ü. (2017). Öğrencilerin kariyer seçimlerinde aile ve sosyal medyanın etkisinin incelenmesi: Bir odak grup çalışması. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(35), 35-47. <http://www.yyusbedergisi.com/dergi/ogrencilerin-kariyer-secimlerindeaile-ve-sosyal-medyanin-etkisinin-incelenmesi-bir-odak-grup-calismasi20171025010854.pdf>
- Taveira, M. D. C. & Moreno, M. L. R. (2003). Guidance theory and practice: The status of career exploration. *British Journal of Guidance & Counseling*, 31(2), 189-208. <https://doi.org/10.1080/0306988031000102360>
- Torimiro, D. O., Dionco-Adetayo, E. & Okorie, V. O. (2003). Children and involvement in animal rearing: A traditional occupation for sustainability of nomadic culture? *Early Child Development and Care*, 173(2-3), 185-191. <https://doi.org/10.1080/0300443030303094>
- Tracey, T. J. G., Lent, R. W., Brown, S. D., Soresi, S. & Nota, L. (2006). Adherence to RIASEC structure in relation to career exploration and parenting style: Longitudinal and idiographic considerations. *Journal of Vocational Behavior*, 69(2), 248-261. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2006.02.001>
- Trice, A.D. & King, R. (1991). Stability of kindergarten children's career aspirations. *Psychological Reports*, 68(3), 1378. <https://doi.org/10.2466/pr0.1991.68.3c.1378>
- Trice, A. D. & Tillapaugh, P. (1991). Children's estimates of their parents' job satisfaction. *Psychological Reports*, 69, 63-66. <https://doi.org/10.2466/pr0.1991.69.1.63>
- Vandenberg, R. J. & Lance, C. E. (2000). A review and synthesis of the measurement invariance literature: Suggestions, practices, and recommendations for organizational research. *Organizational Research Methods*, 3(1), 4-70. <https://doi.org/10.1177/109442810031002>

- Watson, M., McMahon, M., Foxcroft, C. & Els, C. (2010). Occupational aspirations of low socioeconomic black south african children. *Journal of Career Development*, 37(4), 717-734. <https://doi.org/10.1177/0894845309359351>
- Wood, C. & Kaszubowski, Y. (2008). The career development needs of rural elementary school students. *The Elementary School Journal*, 108(5), 431-444. <https://doi.org/10.1086/589472>
- Yaylacı, G.Ö. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (Bilig)*, 40, 119-140. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873299.pdf>
- Yeşilyaprak, B. (1986). Gençlere meslek seçiminde yapılacak yardımlar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 10(59), 28-32. <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5429>
- Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye’de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: Güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 73-102. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kpdd/issue/51379/596807>
- Yurek, L. A., Vasey, J. & Havens, D. S. (2008). The use of self-generated identification codes in longitudinal research. *Evaluation Review*, 32(5), 435-452. <https://doi.org/10.1177/0193841X08316676>
- Zimmer, D. (2010). *Der multilevel-charakter der reputation von unternehmen*. Springer Gabler.